

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 17 Septembre v. 1877.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Poesi'a in scól'a poporala.

III. Form'a poesiei.

Precumu amu vediutu inca la inceputulu acestui tractatu, scopulu poesiei este de a esprime ideea frumosului; ér midiloculu, prin care se face acést'a, este limb'a omenésca.

Dupa forma, limb'a e seau prosa, seau versificatiune. In cele urmatórie vomu vorbi numai de limb'a versificata.

Spre a esprime, cumu se cuvine, ideea frumosului, se cere neaperatu, cá midiloculu se corespundia pe deplinu scopului, va se dica, cá limb'a se fia si ea frumósca.

Frumseti'a limbei poetice depinde mai cu séma dela dóue insusíri, si adeca, cá limb'a se fia antáiu intuitiva, adóu'a armoniósca. Nu reflectámu aici in adinsu la alte dóue insusiri ale limbei, si adeca la puritatea si corectitatea ei, fiindu ca acestea se intielegu de sine si se ceru chiar si dela limb'a prosaica.

Limb'a devine intuitiva prin asia numitele figuri poetice, ér armoniósca prin ritmu si rime.

Reservandu-ne a reveni la figurile poetice cu alta ocaziune, vomu vorbi de asta data numai de ritmu si rime, avendu inse in vedere si aici, cumu amu avutu in totu tractatulu de faciá, numai trebuintiele scólei poporale si ale invetiatoriloru ei. Cine doresce a face in materi'a acést'a studie mai profunde, se consulte o poetica seau adeca unu manualu, care tractéza anume despre poesia. *)

In specialu vomu vorbi aici despre silabe, petióre, versuri, strofe si rime.

In fia care cuventu de mai multe silabe un'a din ele se pronuncia mai lungu seau mai apesatu, adeca cu accentu mai greu decâtu cealalte silabe. D. e. tata (—o), preotu (o—), parinte (o—o), cantece (—oo), imperatu (oo—) etc. Cuvintele de o silaba unele suntu lungi, altele scurte, d. e.

*) D. e. „Elemente de poetica, metru si versificatiune“ de T. Cipariu, Blasiu 1860.

de focu (o—), dà-ne (—o) etc. Acelasi cuventu póte fi lungu ori scurtu, dupa cumn va stá langa unu cuventu mai scurtu ori mai lungu decâtu elu. D. e. Eu aveam odata etc. si: Eu credu, ca onu'n lume etc.; in casulu d'antáiu „Eu“ e lungu, in alu doile scurtu. — Mesurarea silabelorú, de suntu lungi au scurte, se numesce prosodia.

In prosa silabele urméza fora nici o regularitate, in limb'a versificata inse cuvintele se alegu astfeliu, cá silabele se urmeze dupa o lege anumita. Urmarea regulata a silabelorú produce armonia si se numesce ritmu seau cadentia (de care inse e diversa cadentia finala, ce se numesce rima si despre care vomu vorbi mai la vale). Adeveratu, ca unu feliu de ritmu cauta se aiba chiar si limb'a prosaica; aici inse ritmulu e liberu, precandu in limb'a versificata elu e legatu, si anume de metru seau mesur'a versuriloru, va se dica de siem'a, ce se ié de basa la compunerea unei poesie si care reguléza urmarea silabelorú lungi si scurte. Asia d. e. metrulu la „Destépta-te Romane“ se vede din urmatóri'a siema:

o — o — o — o | o — o — o — o
o — o — o — o | o — o — o — o

Fiindu ca ritmulu e legatu de metru, pentru aceea limb'a versificata se numesce legata, ér cea prosaica — nelégata.

Din silabe se compunu in poesia petióre. Cele mai comune petióre suntu:

1. De dóue silabe:

- Iambululu (o—): prim'a silaba e scurta, a dóu'a lunga, d. e. preotu, eram, am disu.
- Trocheulu (—o): prim'a silaba lunga, a dóu'a scurta, d. e. tata, minte, fost'am.
- Spondeulu (— —) din dóue silabe lungi, d. e. omu cruntu, astfeliu etc. (este raru in limb'a nóstra.)

2. Din trei silabe:

- Anapestulu (oo—): primele dóue silabe scurte, a treia lunga, d. e. imperatu, caletoriu, de aratu.
- Dactilulu (—oo): prim'a lunga, cealalte dóue scurte, d. e. cantece, pulbere, faca-se.

c) Amfibrachiulu (o — o) cu silab'a lungă la midilocu, d. e. parinte, aduna, la tine.

Din petiôre se compun versuri. „Versu“ (= intorsura) se numesce fia care sîru dintr'o poesia; in sensu impropriu inse acestu cuventu insemnéza si o poesia intréga, chiar si vocea omenéscă. La unu versu de comunu e delipsa mai multu decâtu unu petioru; suntu totusi si versuri numai decâte unu singuru petioru, ba chiar si numai de câte o singura silaba, mai alesu in poesie usiôre seau de petrecere. Cele mai lungi versuri suntu de 8 petiôre seau 16 silabe. Mai lungi nu se facu, pentru ca ar incetă de a fi armoniôse. Versurile pana la 8 silabe se numescu mici, ér cele dela 9—16 silabe se dicu mari. Petiorulu din urma in versu pôte fi necompletu, adeca numai de o silaba.

Amu vediutu din esemplele de mai susu, ca petiôrele nu se forméza totu de-auna numai câte din unu singuru cuventu, ci si câte din dône seau trei cuvinte, dupa trebuintia. Adeveratu, ca câte unu versu s'ar poté compune si asia, cá fiacare cuventu se represinte unu petioru, d. e.

„Frunza verde fôia lata“ etc., unde totu cuventulu este unu trocheu; inse acést'a nu s'ar poté face in totu loculu si nici ca ar fi frumosu. Pentru aceea la formarea petiôreloru se iéu cuvinte mai lungi seau mai scurte, dupa cumu cere intielesulu si metrulu poesiei. Astfeliu se intempla, cá finea unui cuventu câte odata se cadia la unu locu cu finea unui petioru, alta data inse se taia unu petioru in dône. Taiatur'a acésta se numesce cesura. D. e.

A vóstre bra've fapte suntu scri'se 'n istoria.

Cadiendu inse finea unui petioru la unu locu cu finea unui cuventu, taiatur'a se dice dîeresă. D. e.

Verse | cerulu | daru spre | tiéra etc.

Viersurile mai mari au la midilocu o pausa, carea se numesce dîeresă principala. D. e.

Acumu, candu bratiu-ti ageru | in lume-i cunoscutu,
Tu bravule Romane | mai credi ca esti perdutu?

A. Muresianu.

Unii numescu si dîeres'a acést'a — cesura.

Dupa feliulu petiôreloru destingemu versuri iambice, trocheice, dactilice, anapestice etc. Câte odata versurile se compun din petiôre mestecate, d. e. din dactili cu trochei (dar nu cu iambi), din iambi cu spondei (dar nu cu trochei) etc. In casulu acést'a versurile se numescu dupa petiôrele, cari dominéza. D. e.

Iambice:

Candu lupt'a-i pentru casa,
Familia si-averi,
De focu si fieru nu-ti pasa,
Te bati, d'ai sci ca pieri.

A. Muresianu.

Trocheice:

Nunta mare si frumósa,
Hora mandra si voiósa

Se intinde 'n Bucuresci
Susu in curtile domnesci.
Romani'a e mîrésă
Dintre multe tieri alésa,
Si-alu ei mire asteptatu
Vine cá unu imperatu.
Bine, bine ai venit,
Mire mandru si iubitu!

G. Sionu.

Nota. Poporulu nostru iubesce versuri trocheice de câte 4 petiôre cá cele de susu si cumu suntu mai tôte cantecele poporale.

Dactilice:

Buciumulu éc'auditi cumu suna in taber'a nóstra,
Semmulu bataii ce-lu dà braviloru sei luptatori.

D. Gusti.

Nota. Versulu primu se numesce hexamétu (= de 6 petiôre dactilice, cari inse potu variá cu trochei, afara de petiorulu alu 5-le, care cauta a fi totu de-aun'a dactilu); versulu alu doile se dice pentamétu (= de 5 petiôre; se destinge inse de hexamétu numai prin aceea, ca petiorulu alu 3-le si alu 6-le se compun numai câte din o singura silaba lungă); amendoue impreuna facu unu distichonu. In hexametri se compun poemele eroice (eposurile s. epepeile). Unii poeti de ai nostri sustien, ca ar fi imposibilu a introduce hexametrulu in limb'a romana, fiindu acésta prea móle pentru metrulu eroicu. In loculu seu a inceputu a se cultivá cu deosebita predilectiune metrulu, ce se vede d. e. in „Destépta-te Romane“, si care nu e decâtu unu feliu de Alexandrinu, versu iambicu de 12 silabe, in care suntu scrise cele mai insemnate opere dramatice si epice ale clasiciloru francesi, cu aceea diferentia numai, ca la noi Alexandrinulu are dupa petiorulu alu treile o silaba scurta, cu dîeresă dupa dens'a.

Anapestice (mestecate cu iambi):

Acést'a e diu'a, in care Romanulu,
Petrunsu de chiamarea spiritului seu
'Si scutura jugulu impusu de paganulu,
Ce n'avù nici lege, nici chiar Dumnedieu.

A. M.

(Va urmă.)

Despre scól'a poporala si invetiatoriu.

(Disertatiune tienuta in „Adunarea generala a invetiat. romani din dieces'a Caransebesinlui“ in Reciti'a montana.)

(Fine.)

2. „Morimu mai bine in lupta cu gloria deplina, decâtu se fimu sclavi“ a cantatu gloriosulu nostru bardu Andreiu Muresianu; căci viétia numai in libertate este viétia. Pentru libertate dara trebuie se lucre invetiatoriuulu continuu, déca voiesce a-si implini inalt'a sa chiamare. Pentru libertate inse pôte lucrá numai acel'a, carele este liberu.

Dar cine este liberu?

Marcu Aureliu a dîsu: „Predomnesce-te pre tine insuti si fi voiosu in dile bune si in dile grele!“ Din-sulu prin acést'a a voitu se ni spuna, ca omulu incungjuratu pururea de aureol'a bucuriei si a multiamirei este liberu. Gœthe inse ne invétia: „Nu aceea ne face liberu, ca nu voimu a recunósce nimicu, ce este mai superioru decátu noi; ci aceea, ca veneramu ce este superioru noue. Căci venerandu, ne inaltiamu noi insine si dovedimu, ca portamu sêmtiulu de superioritate in launtrulu nostru si suntemu demni a fi intogmai.“

Liberu dara de ori ce passiune, tindendu catra superioritate, éca midiloculu, prin care individi si popóra potu ajunge la libertate. A venerá superioritatile, a se supune loru, a observá cu rigóre disciplin'a, ce conduce la superioritate, — ce-lu face pre omu liberu.

Invetiatoriulu trebuie se fia liberu de egoismu si de arogantia, pentruca acestea voiescu tôte numai pentru sine, ignorandu pre altii, ne poftindu-li nimicu, ba rapindu-li chiar propriulu loru; libertatea inse prescrie progresu in cultura si buna-stare la totu natulu. Unu egoistu si arogantu nu recunósce de bune decátu numai faptele sale si pre sine, nu doresce nimicu bine altor'a decátu numai sie-si, ignoréza pre toti si se impune pre sine, ambla a scurtá din libertatea altor'a, cá se predomnéca insusi. Cumu va lucrá deci pentru libertate unu sugrumatoriu alu libertatii?!

Liberu trebuie se fia invetiatoriulu de preocupatiuni, liberu de consideratiuni si convenientie personali; căci acestea impedece totu de un'a activitatea lui.

Superstitiunile ar jacé cá o péta scârbósa pre spiritulu invetiatoriului; deci elu trebuie se fia liberu si de dinsele.

Spiritulu de partida se nu predomnéca pre invetiatoriu, pentruca partid'a contraria va cautá pururea se impedece lucrarile lui.

Liberu se fia invetiatoriulu de pasiuni umilitórie; căci acestea i alteréza planulu seu de activitate, i intina venerabilitatea caracterului seu cu rusine, si-lu imbrancesce in dispretiulu publicului.

Liberu se fia invetiatoriulu si de aceea intipuire vana, ca omulu in viétia sa ar poté deveni absolutu liberu.

Numai fiindu liberu de tôte aceste, invetiatoriulu va poté se lucre pentru libertate.

Bas'a libertatii este simetri'a. Pre dins'a tôte afacerile vietii stau dupa calitate si cantitate astfelu arangiate, cá viétia atátu a individiloru, câtu si a poporului sub influinti'a loru se prospereze.

Nu stá libertatea numai in predominire si demandare, nu in nesupunere si nelucrare, in bucuria si in petreceri, ea stá si in ascultare si disciplina, in munca (labóre) si ordine, in doreri si suferintie nobile.

In fine, D-loru, libertatea, acestu conceptu idealu, déca ne scoborimu in lumea reala, o vedemu si pre dins'a avendu mai multe grade; căci individi si popóra

lupta pentru esistinti'a loru, in care celu debilu cadé si se supune spre a servi celui puternicu. Astfelu omenimea stá in continua lupta pentru libertate.

Libertatea, déca ne vomu ocupá de dins'a numai cá de o idea poetica, vomu perde tempulu celu prea realu cu fantasii vane. Dins'a trebuie realizata; inse spre a deveni realitate, ea are lipsa de midilóce reale, togmai cá si spiritulu de corpu. Midilócele reali inse se câstiga numai cu pretiulu munciei.

Cine doresce libertatea, trebuie se scie munci si se muncéca. Libertatea reala este acelu terenu, la carele unu individu seuu poporu se póte aventá numai prin munca, castigandu-si tôte midilócele necesarie pentru a progresá in cultura si buna-stare. Libertatea reala este fructulu munciei rationale si spornice. Libertatea este sciinti'a abundanta impreunata cu abundanti'a in bogatia. Din cultura si bogatia isvoresce independinti'a si progresulu.

Temeiulu libertatii deci este munc'a. munc'a rationala, bine organisata, bine executata si bine nutrita; nu inse munca órba, nesocotita si cumu o dá intemplarea; este acea munca mare, munca nationala, carea la poporulu nostru romanu a fostu si este, dorere, si acum'a nesocotita, astfelu, ca natiunea nóstra este cá unu munte imensu plinu de nesecate tesaure, din care celalalte au scosu si scotu totu mereu.

Pedagogiele, cari preparéza pre cei-ce aru trebui se fia adeverati coducatori poporali, inca n'au primitu in cadrulu studioru loru, importantulu studiu despre sciinti'a munciei nationale. Las', ca legea de instructiune nu prescrie acést'a; inse lips'a este mare, si pedagogiele moderne, cá si tôte institutele superióre poporale, trebuie se provéda pre conducatorii si luminatorii poporului cu tôte cele necesarie.

Se face multa sfara pre la institute despre economi'a de campu si pomaritu; dar acele puține regule teoretice, ce le ducu absolventii cu sine acasa intre poporu, nu suntu de-ajunsu pentru luminatorii poporului; ei trebuie se cunósca intréga viétia munciei nationale, pentru cá se póta dá directiune potrivita munciei poporului.

Voindu dara invetiatoriulu a lucrá pentru libertate, elu trebuie a dedá pre elevii sei se cunósca bine adeverat'a libertate si mai cu séma midilócele pentru a o câstigá seuu dobandi, si spre a poté acést'a, trebuie se le cunósca elu insusi si inca câtu se póte mai bine.

Ionu Simu,
invetiatoriu.

Afara de exercitiile gimnastice — prin cari midilócele potemu inca desvoltá poterile fizice si sanatatea prunciloru in scólele poporale?

Cine s'a ocupatu seriosu cu ide'a educatiunei si cunósce bine scopulu omului, se va convinge de siguru, cumu-ca unulu dintre cele mai ponderóse principie pe-

dagogice e: „Se crescemu ómeni câtu de tari si sanetosi!“

Acestu principiu erá cunoscutu deja si Romaniloru vechi („Mens sana in corpore sano“); elu erá devis'a lui Montaigne in seclulu XVI si pre elu 'lu accentu-a de a rondulu si pedagogii de adi. Filantropiculu onoréza' acestu principiu si-i recunósce valórea, ér' invetiatoriulu bunu traesce si se lupta pentru realisarea lui.

„Voiu fi invetiatoriu“ — díce tenerulu — „si me voiu încercá din tóte poterile mele a-mi ferici natiunea mea; vitiulu 'lu voiu plíví din animele tinere si voiu plantá virtuti frumóse si nobile in loculu lui. Voiu cultivá spiritulu; inse nici de trupu nu me voiu uitá!“ Acuma e invetiatoriu, si sciindu, cá unu spiritu tare nu póte esistá decátu in trupu tare si sanetosu, intre-prinde a desvóltá poterile fisice ale prunciloru prin — gimnastica.

Inse fórte se insiela, déca cugeta, cá prin gimnastica numai 'si va realisé acestu scopu. Potu-se exercitá pruncii ori câtu de regulatu in gimnastica, si totusi voru fi palidi si morbosi. Póte predá invetiatoriulu gimnastic'a ori cu câta cunoscientia, elu totusi va avé in scóla prunci slabi, nesametosi, cari semena floriloru crescute in locuri intunecóse.

Invetiatoriulu teneru se va mirá de acést'a, fora se afle caus'a; inse celu espertu i-va díce: „In scóla ta, amice, suntu atátia prunci morbosi si slabi, pentruca tu voesci a desvóltá poterile loru fisice esclusivu numai prin gimnastica; ér' acést'a singura nu póte realisé acestu scopu!“

Noi inca suntemu de asta opiniune. Recunóschemu bunulu efectu alu gimnasticeii, si marturisimu, cá ea este fórte de lipsa in educatiune; sustienemu inse, ca numai gimnastic'a singura nu este de-ajunsu pentru bun'a desvóltare a trupului si pentru asecurarea si consolidarea sanetatii. Nu, pentru ca sanetatea si desvóltarea fisica suntu periclitata adese ori si in fórte multe locuri, prin urmare trebuie se avemu si alte midilóce, prin cari se departamu reulu din totu loculu si in câtu se póte pentru totu-de-una.

Atari midilóce suntu urmatóarele:

1. Jocurile, cari intre aceste midilóce ocupa loculu celu de antáiu.

Unu motivu, care ne face a pune asiá mare pondu pe jocurile prunciloru, este antáiu: cá ele se potu esecutá in tóta ór'a, respective d'upa tóta ór'a; adóu'a: cá ele nu desvóltá numai poterile fisice, ci si cele spirituale si suntu impreunate cu cele mai dulci desfataru pentru prunci. Jocurile prunciloru suntu dara de o mare importantia; inse pentru cá ele se-si aiba efectula loru celu bunu, se cere:

a) Cá invetiatoriulu se aléga pentru prunci numai jocuri corespundietórie.

Pruncii se jóca fórte multe jocuri, intre cari si de acele, cari într'o privintia seau alt'a suntu stricatíose, unele chiar si periculóse. Invetiatoriulu se nu scape din vedere acést'a si se opréscá pre copii dela

atari jocuri. Din ast'a cauza e de lipsa, cá invetiatoriulu se fia, candu póte, presinte la jocurile prunciloru; ba va face fórte bine a luá insusi parte la ele, a invetiá pre copii jocuri instructive si a fi cu atentiune la portarea loru. Nicairi nu are invetiatoriulu ocaziune mai buna de a studiá aplicarile scolariloru sei, cá la jocuri, cáci aici ei se aráta asia, precumu suntu. Nis'a datu a vedé scolari, cari nu cutéza a se jóca decátu pe-afurisiulu, si zarindu pre invetiatoriu, ei o apuca care in catro cá gainile, candu dá preste ele uliulu. Fora indoiéla invetiatoriulu li-a fostu opritu joculu, ceea ce inse dovedesce, ca elu nu cunósce insemnatarea pedagogica a jocuriloru.

b) E de lipsa, cá jocurile se fia alese si cu privire la etatea si la genulu prunciloru.

Pentru ce se cere se fimu si aici, cá intru tóta educatiunea, cu privire la etate si la genu — asiá cugetu, ca e de prisosu a dovedí; observu numai atát'a, ca desvóltandu-se pruncii cu trupulu si cu spiritulu, natur'a loru pretinde, cá si jocurile loru se devina din ce in ce mai serióse si mai organizate si se corespundia genului loru; ér' in contra naturei nu-i este permisu invetiatoriulu a lucrá.

c) Invetiatoriulu se aléga de acele jocuri, cari desvóltá egalú tóte membrele si partile corpului si se jertfésca in tóta ór'a 5—10 minute pentru jocuri.

Suntu adeca jocuri, cari desvóltá p. e. numai poterea maniloru, éra altele a petióreloru; suntu inse si de acele, cari desvóltá in acelasu tempu tóte membrele corpului. Aste suntu cele mai corespundietóre. Deci invetiatoriulu va face fórte bine a alege câtu se póte jocuri de acestea, va se díca: dintre cele bune cele mai de folosu.*)

Incátu pentru tempulu folositu spre jocuri, se nu cugete invetiatoriulu, ca dóra ar fi perditu. Ce e dreptu, tempulu de instruire va fi mai puçinu in tóta ór'a cu 5—10 minute; inse pruncii voru fi recreati, prin urmare mai capabili de a precepe cele propuse, si ce pierdu in tempu, câstiga in potere.

2. Edificiulu scólei si mobilarea ei. Edificiulu scólei, cá se aiba o buna influentia asupra cresterii fisice, trebuie se fia la locu deschisu, curatu si uscatu; se fia destulu de spatiosu: largu, naltu si luminatu. Inse la noi acestea suntu lucruri sécundarie. Avemu scóle — si inca fórte multe — cari nu de multu serviau de locuintia pentru vite; avemu scóle, cari cu tóte ca se numescu „templele museloru“ — suntu edificate in apropiarea graduriloru, unde aerulu e plinu de amoniacu si alte gasuri periculóse. Avemu

*) Domnii invetiatori aru face unu lucru fórte bunu si folositoriu, candu aru comunicá in foile nóstre scolastice unele jocuri de ale prunciloru, cari suntu corespundietóre recerintiiloru pedagogice. Alte natiuni au manuale anume pentru jocuri cu copii din scóla, d. e. Germanii dela Köhler, Klosz, Stangenberger, Döring etc.

scóle, cari sémene multu cu inchisorile intunecóse seau cu speluncele uitate de ómeni si de D-dieu. Apoi — dieu — in astfeliu de scóle nu voru cresce Herculi!

Ba si cele mai bune edificie scolastice potu periclitá sanetatea prunciloru, de cumu-va ele nu suntu mobilate bine. Ast'a e ceva lucru cunoscutu, si totsi trebue se marturisimu, ca mobilarea in scólele nóstre e de totu miserabila.

Cine cunósce scaunele din scólele nóstre poporale, de siguru ni va dá dreptu. Avemu scóle, in cari scaunele n'au nici unu radímu pentru spatele prunciloru; de aici provine apoi, cà suntu atátia „carturari“ rupti de spate. Avemu scóle, in cari scaunele suntu prea largi seau prea strimte, prea inalte seau prea scunde; aceste producu apoi atátia juni slabi de peptu. Ér' in fórté multe scóle nu suntu chiar de aceste bance primitive. Cu unu cuventu, mobilarea in cele mai multe scóle nu corespunde recerintieloru pedagogice, si pentru aceea periclitéza in o mare mesura sanetatea prunciloru. Pentru asta inse nu prea potemu acusá nici pre poporu, nici pre autoritatile scolastice, si cu atátu mai puşinu pre invetiatori, càci trecutul n'a fostu alu nostru.

Acumu inse suntemu domni in lucrurile nóstre si numai noi vomu fi respundietori pentru faptele nóstre. Ce n'amu potutu face in trecutu, avemu detorinti'a a face acuma. In locul scóleloru rele trebue se edificamu altele mai bune si se le mobilamu câtu de corespundietoriu legiloru sanetatii. Asta e detorinti'a poporului. Se lucramu inse si noi invetiatorii in caus'a acést'a; càci ce folosu va avé poporulu de sciinti'a scóleloru, déca elu si o va câstiga prin perderea sanetatii?!

Mare influentia are asupra sanetatii si desvoltarei fizice a prunciloru:

3. Curatieni'a scólei si a prunciloru. „Curatieni'a e diumetate sanetatea“ dice proverbulu germanu. Si cu totu dreptulu. Nimica nu folosese mai multu sanetatii decâtu curatieni'a, si nimica nu o distruge mai iute decâtu necuratieni'a. Deci e de lipsa, cá invetiatoriulu se nu suferé nici candu necuratienia in scóla si la invetiaceii sei.

Ce se tiene de curatieni'a scóleloru, credu, ca invetiatorii nostri nu o scapa din vedere; cu atátu mai puşinu inse cauta ei de curatieni'a prunciloru. Dar ast'a nu merge mai multu! Necuratieni'a corpului este isvorulu multoru morburu urite si periculóse. Grigésca deci invetiatoriulu in venitoriu si de curatieni'a scolariloru si nu se lase a fi amagitu prin esteriorulu prunciloru; càci multi dintre fiii poporului se spala numai pe faci'a si pe mani, trupulu preste totu inse nu vede cu lunile, ba cu anii unu picuru de apa. — Esplice-le invetiatoriulu folosulu curatieniei, spuna-le, câtu de uritu e omulu necuratu, ér de nu-si va ajunge nici asia scopulu, recurga la parinti.

Se póte intemplá inse, cá si parinti se fia indiferenti in privinti'a acést'a; in casulu acést'a invetiatoriulu va face bine a tiené in scóla totu-de-un'a apa, unu peptene si alte midilóce de curatienia si a sili pre

toti scolarii, cari vinu la scóla necurati, a se spalá si peptená cu tóta grigi'a. In totu casulu si sub tóte impregiurarile invetiatoriulu se tiena multu la curatieni'a scolariloru sei si se o pretinda de la toti fora nici o crutiare. Apa avemu in abundantia, si altu-ceva nu ni trebue spre a ne tiené curati. In ast'a privintia nici seraci'a nu póte escusá pre nimenea. Se intielege inse de sine, ca si aici invetiatoriulu va premerge scolariloru sei cu esemplulu seu celu bunu.

4. Cantulu si declamatiunea inca au o mare influentia asupra creşcerei fizice. Cantulu erá pretiuitu chiar si in evulu vechiu, si se propunea si in scólele crestineloru primitivi; inse Grecii si Romanii vechi se deprindeau in cantu mai multu numai din motive estetice si nationale, ér' in scólele crestineloru se invetiá numai pentru efectulu seu religiosu. Numai pedagogi'a moderna incepè a pretinde, cá cantulu se se propuna in scóle si cá unu midilocu alu educatiunei fizice.

Adi nu-se indoiesce nime, ca cantulu nu e numai unu midilocu escelentu pentru nobilitarea animei si a sèntieminteloru nationale si religióse, ci si pentru prosperarea sanetatii si in specialu pentru intarirea peptului si a celoru lalte organe de vorbitu. Observamu inse, ca scopulu din urma se póte realisá numai cunoscundu bine regulele didactice privitóre la cantu si respectandu-le cu tóta rigórea. Altmintrea o potemu patí, cá voindu a edificá, se distrugemu si in locu de grâu curatu se seceramu numai tetiune. — Intogmai stá lucrulu si cu declamatiunile.

In fine se mai póte numerá intre midilócele educatiunei fizice:

5. Propunerea somatologiei si a unui catechismu higienicu seau de sanetate in scólele nóstre poporale. Ni-se va díce, póte, ca prin acést'a nu vomu reusi a intari pre cei slabi, nice a reinsanetosí pre cei morbosí. Noi respundemu: da si ba! Adeveratu, ca invetiaturile igienice nu suntu midilóce dírecte, nu suntu vre-o medicina pentru morburile fizice; noi inse cutezám a díce, ca ele suntu mai multu. Nu va negá nime, ca e cu multu mai bine si mai usioru a impiedecá, decâtu a vindecá unu morbu, fia elu moralu au fisicu. Cádi nu-si subminéza si ingrópa cu totulu sanetatea numai, pentru ca nu cunoscú constitutiunea corpului omenescu si functiunea organeloru corporale, nu sciú, ce este corpului spre folosu si ce spre stricatiune! Inse despre acést'a nu se mai indoiescu decâtu cei nepreceptuti si — fatalistii, dovéda ne potu fi tierile mai inaintate, in cari higien'a se propune in tóte scólele.

Dar ni-se va reflectá mai departe, ca scólei poporale i lipsesce chiar si tempulu fisicu, de a se ocupá cu asi'a ceva, avendu destulu de lucru cu celelalte obiecte de invetiamentu. Nici noi nu pretendemu, cá in scóla poporala somatologi'a etc. se se propuna sistematic, in óre separate, facéndu din ea unu studiu specialu; ajunge a o propune cu ocaziunea zoologiei, ér

regulele igienice la tractarea respectivelor bucati de lectura. In modulu acest'a scopulu se pôte ajunge destulu de bine. Se voimu numai, si vomu poté. Si trebue se voimu, càci lucrulu e de cea mai mare importantia.

Aceste suntu pe scurtu midilócele pentru promovarea desvoltarei si consolidarei fizice. Invetiatoriulu zelosu de siguru va mai aflá si altele si le va aplicá spre binele scolariloru sei, spre fericirea scumpei nóstre natiuni. Asia se fia!

Budapest'a, 15 Septembre 1877.

Ioanu Budu.

Educatiunea la noi.

'Mi place din candu in candu, firesce déca dispunu de timpu liberu, a visitá pre unulu seau altulu din colegii de prin comunele vecine, a-i cercetá in scóla, a asistá la propunerile loru, a discutá cu dinsii asupra unei seau altei cestiuni pedagogice-didactice. Acést'a o facu cu scopu de a-mi mari cerculu puçinelor mele cunoscintie pedagogice si metodologice.

O asemenea visita cu asemenea scopu facu in un'a din dilele lunelor trecute colegului meu din D., pre care 'lu aflai incungiuratu de 60 elevi si eleve. Raru mi-s'a intemplat se vedu in vre-o scóla nesce copii atâtu de curati in vestiminte, cu feçiele spalate si cu perulu pieptenatu, cumu suntu elevii colegului meu din D. In adeveru, femeile din D. merita acestu nume, càci ele-si cunosc si implinescu detoriile impreunate cu chiamarea loru de „mame“ si „soçie.“ Mai departe mi-a causatu multa bucuria si placere, neaflandu intre cei 60 elevi nice unulu de aceia, ce se vedu in multe scóle: intielegu copii cu feçie hidóse si bolnavicióse, de o constitutiune debila si diforma. Toti copii din scóla erau bine facuti, din feçiele loru rumene si simpatice se cetia viosia si sanetate. Cu deosebire 'mi atrase atentiunea câteva copile de o rara frumsetia.

Pana se-mi facu aceste observatiuni, éta ca intra in scóla inca o copila cam de 8 ani. Ea se deosebia de tóte conscolaritiele ei atâtu prin vestimintele ce portá, câtu si prin exteriorulu ei. Vesmintele ei de „moda“ steteau atâtu de strinse pre langa corpu, încátu i opreau resuflarea. Façi'a gâlfeda, smolita, galbena, corpulu debilu si subtire, ne spunea, ca ea inca e un'a dintre multele victime, ce seceera astadi „tiran'a moda.“

Cerui informatiuni dela colegulu meu si dinsulu 'mi spuse, ca August'a — asia se numia copil'a de care-mi e vorb'a — e unic'a copila a proprietariulu N. din D. Parintii ei o iubescu preste mesura si suntu gata a face totulu pentru ea; inse din nefericire copil'a e totu bolnaviciósa, si cei ce o iubescu, au totu dreptulu a fi ingrighiti pentru viéti'a ei.

Intr'aceea August'a asiediendu-se in primul scaunu alu despartimentulu II, se apucá a resolví temele din computu, destinate pentru acestu despartimentu.

Eu o priviam adese ori si nu me poteam de ajunsu mirá vedindu-o schimbandu feçie-feçie. Copil'a nu dicea nimica si-si lucrá in linisce temele sale. Intrebandu-o — nu 'mi aducu aminte ce — ea 'mi response cu o voce atâtu de debila, atâtu de séca, încátu trasarii.

Invetiatoriulu continuá propunerea sa cu cei din despartimentulu III; cu 'lu ascultám.

De odata se aude unu sgomotu. Ceva a cadiutu la pamentu. Copii saru toti in petióre, se suia pre seaune. Cautu cu ochii pre August'a; n'o vedu nica-irea. Mai multe voci de copii resunara de odata:

— „August'a a muritu!“

M'am infioratu. Cá scosu din minte alergu catra banc'a, in care siediuse ea. Biét'a copila se aflá in o stare de plansu, restornata sub banca de-alungulu cá mórta. Façi'a ei nu aratá nici unu semnu de viétiá. N'avui tempu a o privi mai de-aprópe; me aruncu la ea, o iéu in braçia si esu pre usia afara, cá se o scapu de privirile conscolariloru si conscolaritielor ei.

Cu sarcin'a mea in braçia, strabatui curtea scólei totu intr'o fuga, intru in odaea invetiatoriulu si depunu pre August'a in unu patu — mai multu mórta decâtu via. In grab'a cea mai mare me apucau se-i desfacu vestmintulu si cerui se mi-se aduca apa si oçietu. Nu sciu ce s'a intemplatu dupa aceea in scóla. Operatiunea cu desfacerea bumbiloru dela vestmintulu Augustei mi-se parú ca tiene prea lungu; deci sco-tiendu cutitulu, i-am taiatu pre toti. Vestmintulu se desfacu in doue parti. Dar ce se vedi? Pieptulu sermanci copile erá legatu seau mai bine ferecatu cu o corseta. Am taiatu iute si acésta „masina infernala,“ destinata a stricá sanetatea si a scurtá viéti'a multoruu fintie inocente. Pieptulu Augustei, scapatu de lantiurile, cu cari fusese ferecatu, incepú a se radica, pulsulu a bate incetisioru si respiratiunea a deveni din ce in ce mai regulata. Ajutatu de bun'a soçia a invetiatoriulu, mi-am datu tóta silinti'a posibila se aducu la viétiá pre acésta copila nefericita, frecandu-i fruntea, capulu si corpulu cu apa rece si cu oçietu.

De odata audiram unu sgomotu prin ambitu. Cine-va se apropiá de odaea, in care me aflám eu, invetiatoriulu, soçi'a lui si biét'a copila inca totu ametitá. Usi'a se deschide cu rapediune. Pre pragu se ivesce o femeia in o stare demna de compatimitu; erá mam'a Augustei. Perulu ei negru si abundantu stá in disordine lasatu pre spate si pre umeri. Mai multu descultia si numai in ciorapi, cu o rochia de colóre cenusia si descinsa, — acésta mama nefericita s'a grabitu a alergá langa copil'a sa. Nici o urma de lacrame nu se zaria pre façi'a ei: nu, càci omulu in doreri mari si neacceptate nu-si pôte usiorá pieptulu prin lacrimi!

— „Copil'a mea! copil'a mea!“ fura unicile cuvinte, ce resunara din gur'a acestei femei si cá desperata se aruncá spre patu. Cu o mana me delaturá pre mine, cu cealalta pre soçi'a invetiatoriulu si rapi pre August'a in braçia. Steteamu cu totii cá inmar-

muriți. Nu sciámu, pre care se o compatimimu mai multu: pre mama ori pre copila?

Serman'a mama incepù se-si sarute cu focu fructulu amorului ei si a-lu inundá cu lacrime fierbinti. Aceste sarutari, aceste lacrime avura mai multa infuientia binefacatória asupra Augustei, decâtu tóte incercarile nóstre cu apa si oçietu. Ele o readusera la viétia. —

— „Mama!“ fu primul cuventu, ce rostí August'a, apoi éراسi tacù; dar acestu cuventu dulce, ce-ti ample pieptulu de placere, fu pronunțiatu cu unu tonu, ce mai semená a blastemu. Nefericit'a mama nu sciá, ce se faca de bucuria, vediendu, ca fic'a sa traesce inca. — O diumetate de óra si August'a se tredí cu totulu, trasurile feçiei sale incepura din ce in ce a luá form'a loru naturala. Ve poteti cugetá bucuri'a mamei in stadiulu acest'a!

— „Domnulu meu si dóm'n'a mea!“ dise mam'a adresandu-se catra noi cei presenti! „Ve multiamescu din tóta anim'a pentru ingrigirea, ce ati datu ficei mele! Chiar erám ocupata cu facerea toaletei, candu unu copilu intrá in casa si-mi dise spariatu: „August'a a muritu“. Ve poteti imaginá, ce-am sêmțitu, candu audii aceste vorbe! N'am avutu nici atát'a tempu, cá se-mi legu cu o cârpa perulu, ci am alergatu aici asia cumu me aflám in acelu momentu dorerosu. Me veti iertá, ca me infaçiosiezu in o asemene stare! Dá-mi man'a, d-le invetiatoriu si d-ta dómna, spre a ve multiamí. Asemenea, si d-ta, desí n'am fericirea de a te cunósce, inse 'mi ajunge, càci te-ai interesatu de mic'a mea August'a. Ve multiamescu la toti!“

Eu voiám a-i observá, ca nu meritamu multiamitele, cu cari ne încarça, de óra ce noi n'am facutu alt'a, decâtu ne-amu indeplinitu o detoria prea trista; inse mam'a nu-mi dede tempu si dise:

— „Augusta, multiamesce-te si tu binefacatoriloru tei!“

Mic'a copila vení la fia-care pre róndu si ne multiamí, dandu-ne totu odata delicat'a ei mana.

— „Acum'a, domnulu meu“, continuá mam'a adresandu-se catra mine, „acórda-mi bunatatea D-Tale de a me insoçi pana acasa si primesce, Te rogu, a fi astadi óspele nostru!“

Precandu dóm'n'a N. 'si completá in câtu-va toalet'a din garderob'a soçiei colegului meu, acest'a prinse ocasiunea spre a-mi face in pripa unele impartasíri cu privire la crescerea, de carea August'a se impartasiá in cas'a parintésca. Dupa aceea insoçii pre mama si fica pana acasa. Ajunsi aici, asiediaramu pre August'a in patu, ér dóm'n'a 'si cerù permissiunea spre a se departá pre unu momentu din casa. Am remasu singuru intr'o odae mobilata cu unu raru gustu esteticu. Cá se-mi tréca din tempu, zarindu pre o mésa o carte deschisa, me apucaí se cetescu in ea. Erá unu romanu de curundu tradusu din limb'a francesa. Abiá cetii inse titlulu si câte-va síre din inceputu, si éta

vine si tatalu Augustei. Elu inca audise de ceea ce s'a intemplatu bietei copile si erá fórte ingrigitu de starea ei. Me recomandai si asigurandu-lu, ca August'a e scapata de ori ce periclu, incepuramu o conversare, subiectulu careia erá educatiunea preste totu. Intr'a- ceea se întórse si dóm'n'a casei si se impartasí la conversatiunea nóstra.

— „Ve marturisescu“, disei eu, „ca in rari comune potui avea fericirea, se vedu nesce copii asiá bine facuti, de o frumsetia si sanetate atátu de rara si cu o constitutiune fisica atátu de perfecta si robusta, cá aicea.“

— „Ai dreptate, d-lu meu“, response dóm'n'a; „eu inca am admiratu de mai multe ori aceste calitati fisice la copii din acésta comuna; inse nu potú intielege, cumu de copil'a nóstra nu-i totu astfelu, desí este pre de o suta de ori mai bine grigita, de câtu cea mai mare parte din copii si copilele acestei comune.“

— „Datí-mi voia, onorabila dómna, se ve spunu eu ceea ce diceti ca nu intielegeti. Tóta diferinti'a intre August'a si ceialalti copii din satu provine din educatiunea fisica — gresita.“

— „Ti multiamescu de complimentulu puçinu galantu“, replicá dóm'n'a; „inse dóra nu vei presupune, domnulu meu, ca lelea Maria se fi fostu mai capabila a dá copiiloru ei o educatiune mai buna de cumu am datu eu Augustei mele?“

— „Mi pare reu, dómna, inse cá invetiatoriu si, pentru fericirea unicei d-tale fice si a parintiloru ei, suntu detoriu a vorbi cu tóta francheti'a, si astfelu dupa câte vedu si sciú, trebuie se sustienu, ca crescerea fisica de pana aici a Augustei a fostu gresita, fora indoiéla din caus'a prea marei iubiri, de carea s'a impartasitu si se impartasiesce din partea d-vóstre. Au nu este asiá, ca cea mai mica recéla, celu mai micu ventu este in stare a o pune in patu pre mai multu tempu? Nu este asiá, ca August'a nu-ti mai manca decâtu mancari grele: carne, dulcetiuri, copturi etc. pentru ca asiá a-ti invetiatu-o? De aici provine apoi, ca ea patimesce atátu de desu de stomacu, pentru ca aceste mancari debilitéza stomaculu. Privesce la copil'a lelei Maria! Ea suferé atátu recél'a, câtu si caldúr'a fora nici unu periculu, pentru ca e deprinsa cu asemenea schimbari de tempu. Ea mananca ori ce alimente si acestea se prefacu usioru in sangele si cárnea ei, pentruca stomaculu ei n'a fostu debilitatu prin mancari nepotrivite si astfelu este in stare a-si indeplini perfectu functiunile sale. Copilulu trebuie dedatu cu schimbarile temperaturi. Nutrementulu seu in primii ani dupa intiercare trebuie se fia lapte si fierturi compuse din legume bine fierte si amestecate cu puçina carne. Acestea suntu usioru de mistuitu, pre candu nutrindu-lu numai cu carne, dulcetiuri, copturi etc. i stricámú stomaculu si-lu espunemu la multe morburi. (Va urmá).

Bibliografia.

„Calindariulu bunului economu“ pe anulu 1878, intocmitu de D. Comsi'a si Eugen Brote. Cu mai multe ilustratiuni intercalate in textu. Anulu II. Săbiu. Editur'a tipografiei Ios. Drotleff & Comp. Pretiulu 45 cr. — Mai voluminosu decâtu in anulu trecut.

Varietati.

(Nu loviti copii preste capu!) Dr. Westphal din Berlinu, lovindu porcei marini preste capu, a produsu la ei in modu artificiosu epilepsia (bóla rea, nevóia, agámbéla, stropsiela, calcatura). Dr. Nestel din New-Yorcu scrie, ca la unu omu de 24 de ani, care pana atunci a fostu fórté sanetosu, asemenea s'a desvoltatu epilepsi'a prin loviri preste capu, cari n'au lasatu nici urma de vre-o vinetiela. Elu observa, ca atari insulte in copilaria voru fi fostu de multe ori caus'a epilepsiei. Dr. Hesse, facúndu impartasirile acestea, se adreséza catra toti parintii si invetiatorii, admoniandu-i, a nu bate pre copii preste capu, nici chiar preste obrazu seau gura. — Si in adeveru, déca ni aducemu aminte, ce bóla teribila este epilepsi'a, cumu ea trece dela parinti la fii si face pre omu incapabilu pentru orice ocupatiune independenta in societate, de óra ce respectivulu nu póte fi lasatu nici candu singuru, atunci facare parinte si invetiatoriu si va tiené de o detorintia a consciintei sale, a se infrená dela atari insulte periculóse. Unu pedagogu a recomandatu invetiatoriloru, cari suntu necesitati a aplicá in scóla pedepse, cá fia care se procéda cu tóta precautiunea si între altele se presupuna, ca in momentulu esecutiunei va intrá in scóla la elu superiorulu seu si cerendu-i o dare de séma, se nu aiba causa a rosí. Noi adaugemu cu privire la casulu de susu: Invetiatorii nostri, si cu deosebire cei „iuti la fire“, voru face bine a crede, ca o lovire din partea loru va provocá la copilulu respectivu inomise erumperea acestui morbu infricosiatu.

A esitu din tipariu dilele, aceste:

AMICULU POPORULUI,

calindariu pe anulu 1878

[14] 1-3

de Visarion Romanu.

Anulu XVIII.

Cuprinsulu: I. Tectstu. Chronologi'a, serbatorile, intunecimi, regintele anului, cele 12 luni adaogite cu calindariu istoricu, calindariu agronomicu (reveditu si inavátitu), calindariulu evreiloru, conspectulu lungimei dileloru, genealogi'a caseloru domnitóre, cursulu cáiloru ferate, calindariulu postalú, serviciulu telegraficu, mersulu diligentieloru, despre timbre, tégururile, valórea cuponiloru. — In partea a dóu'a: Astrucatii, isto-

ri'a unei mari nenorociri. — Despre temperamente, de Dr. I. Al. Lapedatu. — Despre insemnatatea testamenteloru de Dr. M . . . n. — Cazacii. — Despre ostasii turci. — Legea de usura. — Agromi'a: Clasificarea pamenturiloru dupa plante. — Cumu are se fia unu celariu bunu? — Ingrasiarea porciloru. — Inimicii albineloru. — Tabela pentru poterea incoltítóre, periodulu vegetatiunei si greutatea de midilocu a celoru mai principale plante agricole. — Mediculu de casa. — Poesii. — Varietati, torpile, notitie economice, margaritare, posne, anuciuri.

II. Ilustratiuni: Antegard'a de cazaci la panda. — Matrozi turci. — Angagiári de basi-bozuci. — Recruti turci plecandu in Asi'a. — Prisonieri bulgari in Rusciucu. — Basi-bozucu. — O torpila explodandu.

Pretiulu unui esemplaru 50 cruceri, cu tramitere prin posta 56 cr.. — 10 esempl. 4 fl. 50 cr., — 25 esempl. 10 fl. — cr., — 50 esempl. 18 fl. 50 cr., — 100 esempl. 35 fl.

Se póte trage d'adrechtulu dela editorulu Visarion Romanu din Săbiu, cumu si prin tóte librariile si vendiatorii sciuti.

Nr. 183: 1877. scol.

Concursu.

[13] 2-3

In Banatulu Temisianu, comun'a Tolvadi'a in protopopiatulu Ciacovei, statiunea docentia gr. or. romana e vacanta.

Emolumentele anuale suntu urmatórele: 1. In bani gata 160 fl. v. a.; 2. Gráu de pane 40 meti; 3. 7 orgii de paia; 4. 1³/₄ jugere de pamentu aratoriu; 5. Pentru conferintie docentiale 10 fl. v. a.; 6. Pentru scripturistice 10 fl. v. a.; 7. Pentru petrecerea mortulu de a casa la momentu 20 cr., éra ducéndu-se mortulu cu ceremonia la biserica 40 cr., inse numai atunci, candu va fi pofritu de famili'a mortulu; 8. Cuar-tiru liberu cu dóue chilie, o culina, caméra si gradina de legume.

Doritorii de a ocupá postulu acest'a suntu avisati a-si tramite recursele loru bine instruite catra reverend. Dn. protopopu Ioane P. Seimanu la Csakova pana la 1/13 Novembre, éra alegerea se va tiné in 8/20 Novembre 1877 in faci'a loculu Tolvadi'a.

Tolvadi'a, 30 Augustu 1877.

Georgiu Ploaie,
parochu si presiedinte.

Domnii prenumeranti,

cari nu au respunsu inca costulu abonamentulu la „Scól'a Romana“, suntu rogati cu tóta seriositatea a se achitá fora întârdiare si celu multu pana la 1-a Octomvre a. c., altmintrea vomu fi necesitati, cu numerulu 39 a suspinde fóia, facundu onorabilulu publicu o dare de séma detaiata.

Redactiunea „SCÓLEI ROMANE.“